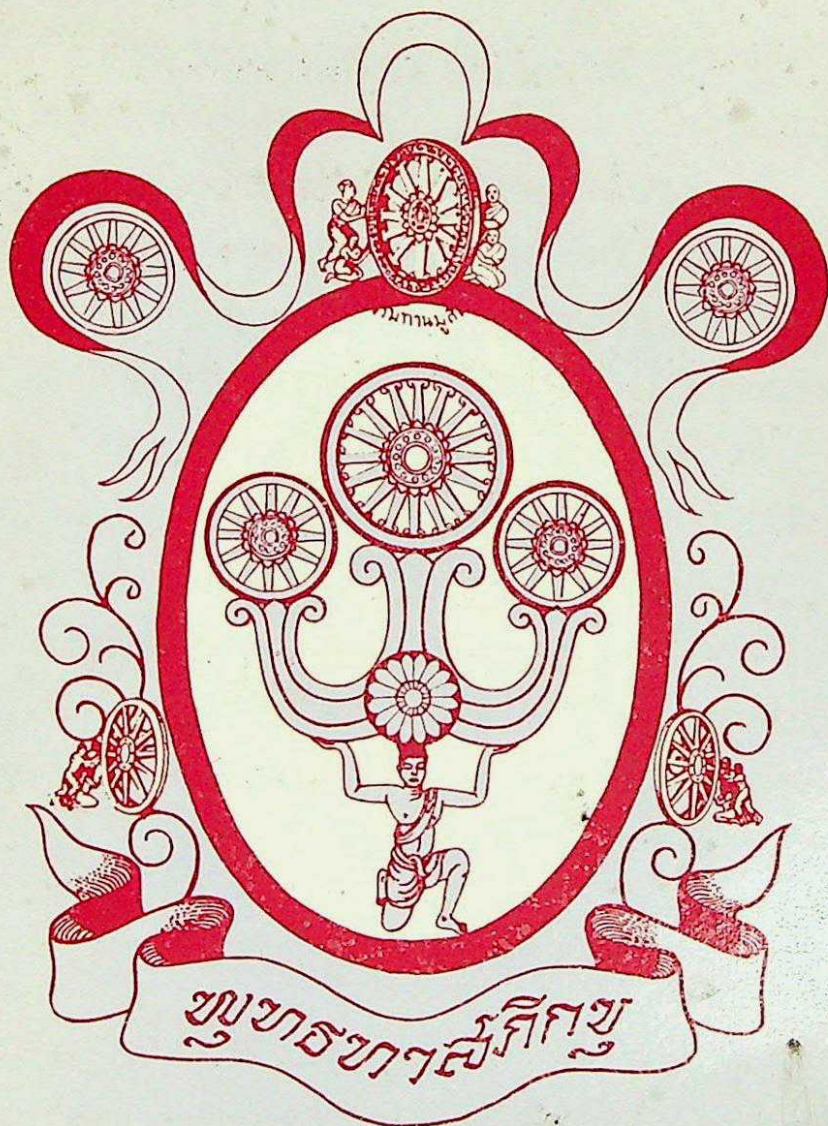

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๘๙]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตุตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมิประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผ่องแผ้วพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตุตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

พิมพ์ที่ : *มิตรนราการพิมพ์*

259/142 ซอยทิพย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

[ขุดหมุณล่อ อันดับ ๘๙]

วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐

๑๑ กันยายน ๒๕๔๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

อยู่กับนิรันดร

ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นยังอยู่
อยู่เป็นคู่ กันชั่วฟ้า ดินสลาย
ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย
ท่านทั้งหลาย ก็อยู่กับ นิรันดร

ทำฉันใด จึงจะเป็น เช่นนั้นเล่า
คือทำให้ เข้าเค้า พระองค์สอน
สิ่งไม่ตาย ถึงให้ได้ ทุกขั้นตอน
สิ่งม้วยมรณ ก็ถึงมัน นั้นแลเนา

สิ่งปรุ่่งแต่ง ไตใด ในโลกนี้
ไม่ยินดี ยึดมัน แหละท่านชา
จิตว่างไป ไร "ตัวกู" ไม่จุ่มา
ไม่เห็นว่ ะไรกัน ที่มันตาย ๕

คำปรารภ

การวัดค่าพหุคูณคือชุดของผลลัพธ์การวัดที่มีเพียง
หนึ่ง ก็ได้โดยมีค่าเฉลี่ยการวัดค่าพหุคูณแต่ละครั้งเป็นอัตรา
ประมาณค่า ส่วนแต่ละค่าที่ได้จากค่าเฉลี่ยการวัดค่าพหุคูณ
ก็เรียกว่า ค่าเฉลี่ยพหุคูณ.

[illegible]

1. เป้าหมายของมนุษย์ ปรากฏดังต่อไปนี้ คือ ความสำเร็จ
 ของชีวิตมนุษย์เป็นไปในทางใด และมีความเคลื่อนไหว
 อย่างไร เป็นอย่างไร เช่น แก่นแท้และจิตใจ อยู่ทางกระบวน
 ชาติ และสังคมเวลา. ความสำเร็จ ^{ขึ้น}กับความสำเร็จ การ
 ศึกษา ความสำเร็จคือการใช้ประโยชน์ของชีวิต มุ่งหมายเป็น
 มนุษย์ อยู่กับทุกสิ่ง และสมบูรณ์.

ข้อควรระวัง ๑- ต้องเป็นผู้รัก-ซื่อสัตย์-กตัญญู-
 กตเวทิต์ ต่อปิตามารดา ถึงขนาดที่แม้จะกิน กิเลสเสียสละ=
 ๔ ข้อนี้; ๒- ต้องเคารพ เชื่อฟัง ธุระของอาจารย์คนแก่คนเฒ่า

พระเลขาพระธรรม อรรถาธิบายพระบาลี อังคิยาม; ๑=๓๖
 ๕๖๖ ๑๖๖ เป็นเหมือนเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย; ๑=๓๖
 กล้าหาญ กล้าหาญ ชะแค้นต่อความผิดในทางธรรม
 นพ; ๑=๓๖ สามารถยึดมั่นธรรมรู้สัจธรรมแท้ หรือ
 นิลส และเมื่อก่อนความรู้สัจธรรมแท้ไว้ถึงขนาดที่ยก
 มือไหว้ต่อใจ; ๑=๓๖ มอญเห็นชัด ถึงความจริง
 ที่ว่า พระศาสดาในหน้าที่ของพระบาทสมเด็จพระ
 พระสงฆ์ นั่นคือ พระปฐวีมีธรรม และ มีพระคุณอันสูง
สุดในทางโลก; และ๑=๓๖ เจ้ถึง ความหมายอัน
 แท้จริง ของสิ่งนี้เรียกว่า "ไพบูลย์ธรรม" คือเกิด
 - ศาสนา- มหาราช-พระปฐวี มีกษัตริย์เป็นลักษณะ ชนชาติที่
 แห่งปฐวีมีธรรมนั้น ไม่มีความเสื่อมคลาย

ธรรมที่แท้ ก็จะเป็นผลในโลกที่แท้จริงซึ่งความ
 ๓๖๖ ๑๖๖ แล้วเป็นวิภาษาคติสมบูรณ์แห่งพระบาท
 ๖๖๖ สามารถเจริญ พินิจมานะของจิตที่สงบนิ่ง

ข้อความนี้ กล่าวถึงนพสำหรับวิภาษาคติ ครบ
 ๓๖๖ ๑๖๖, แต่เห็นหากจะยึดมั่นไว้ถึง ๖๖๖
 ๓๖๖ ๑๖๖ แล้วจะมีความประจักษ์ ๓๖๖
 ๓๖๖ ๑๖๖ ประจักษ์ความจริงในพระบาทสมเด็จพระ
 ๓๖๖ ๑๖๖ เด็กๆ ลูกหลาน ที่ตั้งขึ้นได้หมดที่ต่อมารอง
 ๓๖๖ ๑๖๖ ลูก เป็นพระคุณอันสูงยิ่งของพระบาทสมเด็จพระ

อนุกรม อรรถาธิบาย

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

นักศึกษา ผู้ถือโอกาสบวช เพื่อการศึกษาธรรมเป็นพิเศษทั้งหลาย,
การบรรยายเรื่องธรรมศาสตราสำหรับโลกปัจจุบัน เป็น
ครั้งที่ ๑๔ นี้ ผมจะกล่าวโดยห้วนๆย่อย่อว่า ลักษณะแห่งธัมมิก-
ภาพ หรือภาวะที่ประกอบด้วยธรรม. นี่เป็นทั้งลักษณะของ
สิ่งที่เรียกว่าธรรมศาสตรา, ลักษณะของวิธีใช้ธรรมศาสตรา
และลักษณะของผลที่เกิดขึ้น จากการใช้ที่ถูกต้อง.

ทบทวน

การบรรยายนี้เป็นครั้งสุดท้าย ขอให้ทบทวนการบรรยาย
ที่แล้วมา เพื่อความเข้าใจที่ต่อเนื่องกัน. นับตั้งแต่การบรรยาย

คำบรรยายพิเศษแก่นักศึกษาที่อุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๑๗

ครั้งแรกที่สุด ซึ่งมีหัวข้อว่า *บวชเพื่อการฝึกการใช้ธรรมศาสตร์*; ถ้าบวชอย่างอื่นจะได้ผลไม่คุ้มกันสำหรับการบวชทำนองนี้คือบวชชั่วคราวอันสั้นแล้วก็จะกลับไปเผชิญโลกในเพศของฆราวาสอีก.

อยู่ในโลกเต็มไปด้วยปัญหา จึงต้องมีสิ่งที่สามารถตัดปัญหานั้นๆ; นี่เราเรียกสิ่งนั้นว่า ธรรมศาสตร์ คืออาวุธที่มีคมของธรรมะ หรือตัวธรรมะนั้นเอง เป็นอาวุธที่มีคม.

บวชแล้วก็มีโอกาสศึกษา ด้วยการฝึก ไม่ใช่ศึกษาด้วยการฟัง หรือการจำไปล้วนๆ. ฉะนั้นขอให้จดจำการฝึก หรือความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้นไปให้ดีๆ; เพราะว่าคนไม่ค่อยจะยินดี ในการฝึกซึ่งลำบาก แล้วเกิดการตามใจตัวเอง ไม่อยากจะลำบาก ก็แก้ปัญหอะไรไม่ได้ ยิ่งทำไปมันก็ยิ่งผิด.

ธรรมศาสตร์ มีความหมายกว้าง ถึงกับว่าจะต้องใช้แก้ปัญหายุ่งยากอย่างได้จริง และมีกำลังมาก ในขั้นที่จะช่วยโลกทั้งโลกได้ เพราะปัญหามันเนื่องกันทั้งโลก. เรียกชื่อธรรมศาสตร์ได้ด้วยคำๆเดียว ถ้าเราต้องการ คือคำว่า สัมมาทิฏฐิ.

สัมมาทิฏฐินี้ ยังแยกออกไปได้ เป็นกรณีๆ. สัมมาทิฏฐิ

ในขั้นต้นๆ เพื่อจะอยู่ในโลกธรรมดาสามัญ ของบุรุษชน, สัมมาทิฐิในเรื่องกรรม ซึ่งกำลังมีมิชฌาทิฐิกันอยู่เป็น ส่วนมาก กระทั่งเห็นว่า ทำดีไม่ได้ดี เพราะคนมันงกเงิน ทำอะไร ก็ตาม ถ้าไม่ได้เงินแล้วก็เรียกว่า ไม่ใช่ดี หรือไม่ใช่ได้ผล.

แล้วสัมมาทิฐิในกฎของธรรมชาติทั้งหมด คือ อิทัปปัจจยตา ว่าเพราะมีสิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น, มันก็เป็นไปตามปัจจัยที่ถูกหรือผิด จากความประสงค์ที่แท้จริง. เดียวนี้เราก็ทำในทางที่ตามใจกิเลส อิทัปปัจจยตาก็ช่วยได้เหมือนกัน ช่วยให้มันไปทำตามกิเลส ก็ได้ผลเป็นเรื่องที่ว่า โลกนี้มันก็เต็มไปด้วยกิเลส.

ที่นี้สัมมาทิฐิเรื่องอริยสัจจ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ และความดับทุกข์โดยตรง. เราก็เป็นมิชฌาทิฐิกันแต่ในทางที่จะใช้วัตถุเป็นเครื่องดับทุกข์, ไปถึงขนาดที่ว่า ความทุกข์มันเกิดมาจากการลุ่มหลงในวัตถุ แล้วเรายังจะใช้วัตถุนั้นเอง เป็นเครื่องแก้ปัญห. มันก็ต้องกำหนดไว้ให้ดีๆ ว่าความทุกข์คืออะไร? เหตุให้เกิดทุกข์คืออะไร? เหตุให้เกิดทุกข์มันเรื่องของ

กิเลส ความดับทุกข์มันต้องดับกิเลส. ทำอย่างไรจึงจะดับได้? ก็ต้องเป็นอยู่ให้ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่าธรรมสาสตรานั้นเอง.

สรุปแล้ว สัมมาทิฏฐินี้มันช่วยให้อยู่ตรงกลาง, ไม่เอียงไปฝายนั่น ไม่เอียงไปฝ่ายนี้ ไม่มัวหลงแต่เรื่องสุดเหวี่ยงสุดโต่ง ข้างนั้นข้างนี้ เช่นว่า ตายแล้วเกิดบ้าง ตายแล้วไม่เกิดบ้าง. ถ้าอยู่ตรงกลาง มันก็มีแต่เหตุปัจจัยที่จะต้องเป็นไปอย่างไร มันก็เป็นอย่างนั้น.

แม้ที่สุดแต่ว่า สิ่งทั้งปวงมี กับสิ่งทั้งปวงไม่มี จึงเกิดลัทธิยึดมั่นในสิ่งที่มี, หรือเกิดลัทธิที่ตรงกันข้าม ว่ามันไม่มีอะไร เป็นลัทธิ nihilism ที่ได้เคยมีมาแล้วแต่ครั้งพุทธกาล มันไม่มีอะไร ไม่มีอะไร; อย่างนี้ก็ไม่ถูก. มันก็ต้องมีเหตุปัจจัย หรือสิ่งที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย, จะว่ามีโดยส่วนเดียวก็ไม่ได้ จะว่าไม่มีโดยส่วนเดียวมันก็ไม่ได้. นี่เป็นตัวอย่างของสัมมาทิฏฐิ ที่จะต้องนำมาใช้กันให้ถูกต้อง อย่างจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับสมัยนี้.

แล้วการใช้ธรรมสาสตรา มีทั้งในรูปของศีลธรรมและศาสนา ศีลธรรมเพื่อประโยชน์สังคมโดยส่วนใหญ่, ศาสนาก็

ประโยชน์ส่วนตัว ที่จะหลุดพ้นอย่างลึกซึ้งหรือสิ้นเชิง; แต่ก็ต้องเรียกธรรมศาสตร์ด้วยกันทั้งนั้น เพราะมันแก้ปัญหา หรือตัดปัญหาไปได้.

สิ่งนี้จะมี ต่อเมื่อมีการปฏิบัติ จะมีแต่เพียงรู้อยู่เฉยๆ มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์อะไร. ในพุทธศาสนาก็มีการปฏิบัติ ซึ่งสรุปแล้วก็คือ ความไม่ยึดมั่นถือมั่น; คนยังยึดมั่นถือมั่น ว่าตัวตนหรือของของตน มากยิ่งขึ้นทุกที. การปฏิบัติทั้งหมด ในชั้นไหนก็ตาม ชั้นต่ำ ชั้นกลาง ชั้นสูงก็ตาม มันเป็นเรื่องของการปฏิบัติเพื่อถอนความเข้าใจผิด ว่าตัวตน ว่าของตน.

การปฏิบัตินี้ต้องพอเหมาะพอสมถูกต้อง จึงใช้คำว่า *ปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม*. ถ้าทำได้ก็เป็นการใช้ธรรมศาสตร์นั้นสำเร็จ สามารถที่จะปิดอบาย แล้วจะเปิดสวรรค์ จะฆ่ามาร คือกิเลส, แล้วยังตามไปทำลายช่องของมารนั้นได้อีก คือทำลายอนุสัยหรืออาสวะได้.

นี้ผลก็เกิดขึ้นเต็มทีตามความมุ่งหมาย ทั้งส่วนบุคคล ส่วนสังคม และส่วนของมนุษยชาติโดยรวม ตามความประสงค์

ของพระเป็นเจ้า. ปัญหาทั้งหมดไป ทั้งปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาส่วนสังคม และปัญหาส่วนของพระเป็นเจ้า ที่เรียกร้องต้องการได้ผลเป็นความหลุดพ้นจากปัญหาทั้งหลาย. แล้วก็หลุดพ้นถึงกับว่า มีอิสระในการที่จะเชื่อ ในการที่จะคิดหรือปฏิบัติ อย่างที่กล่าวไว้ในกาลามสูตร. ทุกคนจะต้องระวัง เข้าใจให้ถูกต้อง แล้วใช้ปฏิบัติให้ถูกต้อง.

นี่สรุปความแล้วเป็นเรื่องหลุดพ้นทั้งนั้น หลุดพ้นทางกาย หลุดพ้นทางจิต หลุดพ้นทางวิญญาน คือทฤษฎีความคิดเห็น ที่ได้พูดกันมาแล้ว โดยสรุปแล้วก็เป็นอย่างนี้.

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

ทีนี้สิ่งสุดท้ายที่จะแนะหรือจะชี้ ก็คือลักษณะแห่งธัมมิกภาพ ภาวะที่ประกอบไปด้วยธรรม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าธัมมิกภาพ. ลักษณะเช่นนี้จะต้องมีอยู่ในตัวธรรมศาสนานั้นเอง ถ้าไม่อย่างนั้นจะไม่ชื่อว่าธรรมศาสนา เพราะมีชื่อว่าธรรมะ แล้วก็ศาสดราอยู่แล้ว: ศาสดาที่เป็นตัวธรรม หรือประกอบอยู่ด้วย

ธรรม หรืออย่างเป็นธรรม *ตัวธรรมศาสตร์* จึงประกอบอยู่ด้วย
 ธรรม. แล้ววิธีใช้ก็ต้องใช้อย่างที่เรียกว่า ประพฤติธรรมอย่าง
 สมควรแก่ธรรม *วิธีใช้ก็ประกอบไปด้วยธรรมยิ่งขึ้น. ผลที่เกิด*
ขึ้นไม่ต้องสงสัย มันก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม เพราะว่ามัน
 ปฏิบัติหรือกระทำลงไป ด้วยลักษณะที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม.

จะนั้นขอให้สนใจเป็นพิเศษ ถึงลักษณะหรือภาวะที่มัน
 ประกอบอยู่ด้วยธรรม ซึ่งมันหายไปจากโลกนี้มากขึ้นๆ. โดย
 เฉพาะบุคคลคนหนึ่งๆ ก็ควรจะสังเกตให้มาก ว่า*ภาวะที่ประกอบ*
ไปด้วยธรรมนี้ มันหายไปจากเรามากขึ้น ตามที่มันโตขึ้นทุก
 วัน ก็มีกิเลสเพิ่มขึ้นทุกวัน, มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นทุกวัน.
 ผู้ใหญ่ควรจะไม่ดูถูกเด็กๆ ในข้อนี้ เด็กๆ ยังมีกิเลสน้อย มันก็ทำ
 อะไรที่ไม่ประกอบไปด้วยธรรมน้อย คนโตๆ มันคิดมาก. แล้ว
 การศึกษาเล่าเรียนสมัยนี้ ก็เรียนกันเพียงเพื่อแสวงหาประโยชน์
 สร้างความเห็นแก่ตัว โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเรียนนอกวัดหรือเรียนใน
 วัด; เป็นสิ่งที่น่าสมเพช น่าสังเวชยิ่งขึ้นทุกที. ผลมันได้แก่โลกนี้
 ในทางที่น่าสมเพช น่าสังสาร น่าสังเวช น่าสลดใจมากขึ้นทุกที.

ของพระเป็นเจ้า. ปัญหาทั้งหมดไป ทั้งปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาส่วนสังคม และปัญหาส่วนของพระเป็นเจ้า ที่เรียกร้องต้องการได้ผลเป็นความหลุดพ้นจากปัญหาทั้งหลาย. แล้วก็หลุดพ้นถึงกับว่า มีอิสระในการที่จะเชื่อ ในการที่จะคิดหรือปฏิบัติ อย่างที่กล่าวไว้ในกาลามสูตร. ทุกคนจะต้องระวัง เข้าใจให้ถูกต้อง แล้วใช้ปฏิบัติให้ถูกต้อง.

นี่สรุปความแล้วเป็นเรื่องหลุดพ้นทั้งนั้น หลุดพ้นทางกาย หลุดพ้นทางจิต หลุดพ้นทางวิญญาน คือทฤษฎีความคิดเห็น ที่ได้พูดกันมาแล้ว โดยสรุปแล้วก็เป็นอย่างนี้.

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

ทีนี้สิ่งสุดท้ายที่จะแนะหรือจะชี้ ก็คือลักษณะแห่งธัมมิกภาพ ภาวะที่ประกอบไปด้วยธรรม หรือเรียกสั้น ๆ ว่าธัมมิกภาพ. ลักษณะเช่นนี้จะต้องมีอยู่ในตัวธรรมศาสนานั้นเอง ถ้าไม่อย่างนั้นจะไม่ชื่อว่าธรรมศาสนา เพราะมีชื่อว่าธรรมะ แล้วก็ศาสดราอยู่แล้ว: ศาสดาที่เป็นตัวธรรม หรือประกอบอยู่ด้วย

ธรรม หรืออย่างเป็นธรรม ตัวธรรมศาสตร์จึงประกอบอยู่ด้วย
ธรรม. แล้ววิธีใช้ก็ต้องใช้อย่างที่เรียกว่า ประพฤติธรรมอย่าง
สมควรแก่ธรรม วิธีใช้ก็ประกอบไปด้วยธรรมยิ่งขึ้น. ผลที่เกิด
ขึ้นไม่ต้องสงสัย มันก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม เพราะว่ามัน
ปฏิบัติหรือกระทำลงไป ด้วยลักษณะที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม.

ฉะนั้นขอให้สนใจเป็นพิเศษ ถึงลักษณะหรือภาวะที่มัน
ประกอบอยู่ด้วยธรรม ซึ่งมันหายไปจากโลกนี้มากขึ้นๆ. โดย
เฉพาะบุคคลคนหนึ่งๆ ก็ควรจะสังเกตให้มาก ว่าภาวะที่ประกอบ
ไปด้วยธรรมนี้ มันหายไปจากเรามากขึ้น ตามที่มันโตขึ้นทุก
วัน ก็มีกิเลสเพิ่มขึ้นทุกวัน, มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นทุกวัน.
ผู้ใหญ่ควรจะไม่ต้องดูเด็กๆ ในข้อนี้ เด็กๆ ยังมีกิเลสน้อย มันก็ทำ
อะไรที่ไม่ประกอบไปด้วยธรรมน้อย คนโตๆ มันคิดมาก. แล้ว
การศึกษาเล่าเรียนสมัยนี้ ก็เรียนกันเพียงเพื่อแสวงหาประโยชน์
สร้างความเห็นแก่ตัว โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเรียนนอกวัดหรือเรียนใน
วัด; เป็นสิ่งที่น่าสมเพช น่าสังเวชยิ่งขึ้นทุกที. ผลมันได้แก่โลกนี้
ในทางที่น่าสมเพช น่าสงสาร น่าสังเวช น่าสลดใจมากขึ้นทุกที.

จึงขอร้องให้ระมัดระวังเป็นครั้งสุดท้าย คือลักษณะที่ประกอบไปด้วยธรรม; เราจะได้พิจารณากันถึงค่านั้นโดยละเอียด.

ประกอบอยู่ด้วยธรรม มีความถูกต้อง

ประกอบอยู่ด้วยธรรม เป็นคำบาลีสั้นๆ ก็ว่า ธมฺมิก
 ธมฺม แล้วก็มี อิก ซึ่งเป็นปัจจัยท้ายศัพท์ต่อท้าย ก็อ่านว่า
 ธัมมิกะ นี่แปลว่าประกอบอยู่ด้วยธรรม, หรือเป็นไปด้วยธรรม,
 เนื่องอยู่กับธรรม, อะไรก็แล้วแต่จะขยายความได้หลาย ๆ อย่าง.
 อย่างพระเจ้าธัมมิกราชาอย่างนี้ ก็หมายความว่า พระราชาองค์นั้น
 ประกอบอยู่ด้วยธรรม; แม้จะเป็นบุคคลก็เหมือนกัน ธัมมิกบุคคล
 ก็เป็นบุคคลที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม. บางทีก็เรียกสั้น ๆ ว่า ธรรม
 เฉย ๆ ก็ได้เหมือนกัน จำคำว่าธัมมิกะไว้ก็พอดี มันแปลว่า
 ประกอบอยู่ด้วยธรรม. คำว่าธรรม ก็หมายถึงธรรมฝ่ายดี ฝ่ายแท้
 ฝ่ายถูกต้อง ไม่ใช่ชัธธรรม; อธรรมนั้นก็เรียกว่า ธรรม มันเป็น
 ธรรมฝ่ายดำ.

ประกอบอยู่ด้วยความถูกต้อง ก็คือคำว่า สัมมา สัมมา;
 มรรคมืองค์ ๘ เต็มไปด้วยคำว่าสัมมาถึง ๘ คำ สำเร็จอยู่ที่

สัมมาทิฐิที่นำหน้าเขาทั้งหมด. สัมมาก็แปลว่าถูกต้อง แล้วถูกต้องอย่างยิ่ง ถ้าประกอบไปด้วยธรรม มันก็มีความถูกต้อง.

เป็นมัชฌิมา

ถ้าถูกต้องแล้ว มันก็จะเป็นมัชฌิมา คือมันไม่เอียงไปสุดเหวี่ยงฝ่ายโน้น ไม่เอียงไปสุดเหวี่ยงฝ่ายนี้ ซึ่งคนในโลกเป็นกันโดยมาก ตั้งแต่พุทธกาลมาทีเดียว. เอียงฝ่ายเปือกแฉะ ก็คือคนบ้ากามารมณ์, เอียงไปฝ่ายไหม้เกรียม ก็คือคนที่เข้าใจผิดเกลียดวัตถุ ไปทรมานตนให้ลำบากเปล่าๆ. อยู่ตรงกลาง มันก็ไม่ใช่วัตถุโดยส่วนเดียว ไม่ใช่จิตโดยส่วนเดียว; แต่มันสามารถทำให้เจือกันให้พอดี มีความถูกต้อง. มันก็เป็นเรื่องของธรรมโดยส่วนเดียว ไม่ใช่จิตโดยส่วนเดียว ไม่ใช่วัตถุโดยส่วนเดียว แต่เป็นเรื่องของธรรมโดยส่วนเดียว ก็จะทำให้ความถูกต้องต่อๆ ไปอีก ทุกชั้น ทุกลำดับ.

ไม่มีการเพ้อ การกดขี่ การบังคับ

ธัมมิกะนี้จะต้องประกอบอยู่ธรรม มันไม่มีการเพ้อ. นั้นมันต้องการการได้ตามใจตัว แล้วก็จนเพ้อ; ที่เรียกกันว่า เสรี

ประชาธิปไตย นี่ก็รวมอยู่ในพวกเฟือ บ้าหลังด้วยเสรีภาพ ชนิดที่เป็นวัตถุนิยม. เสรีภาพนี้ ถ้าไปเสรีทางวัตถุนิยมแล้วก็ คือทำโลกให้วินาศ.

ถ้าประกอบไปด้วยธรรม แม้จะเสรีสักเท่าไร มันก็ไม่มีอันตราย, ถ้าเสรีภาพมันต้องประกอบไปด้วยธรรม มันก็ไม่ต้องกลัวว่าจะถูกกดขี่. ถ้ามันประกอบไปด้วยธรรมแล้ว มันก็ ไม่มีการกดขี่ เพราะการกดขี่มันไม่ประกอบไปด้วยธรรมนั่นเอง.

ธัมมิกะ-ประกอบไปด้วยธรรมนี้ มันมีลักษณะประหลาดอยู่อย่างหนึ่งคือว่า จะไม่มีการบังคับ แต่มีการเกลี้ยกล่อม. ต่อเมื่อมันไม่รู้เรื่อง ฟังกันไม่ถูก มันก็ต้องใช้การบังคับโดยธรรม ไม่ใช่โดยผลการของบุคคล, ไม่ใช่โดยสติปัญญาของบุคคล มันต้องโดยธรรม. เมื่อคนไม่รู้จักรัศธรรม มันก็บังคับกันไม่ได้ ทั้ง ๒ ฝ่าย ผู้บังคับมันก็ทำไม่ได้ ผู้ถูกบังคับมันก็ทนไม่ได้.

ได้กล่าวมาแล้วว่า เรามีหน้าที่ที่จะต้องเว้นสิ่งที่ควรเว้น แล้วก็สร้างสรรค์สิ่งที่ควรสร้างสรรค์. สัมมาทิฐิที่ประกอบไปด้วยธรรมนี้ มันก็ทำให้สามารถที่จะเว้นถูกต้อง หรือว่ามัน

สร้างสรรค์ถูกต้อง ในลักษณะที่ชี้ชวน; ถ้าประกอบไปด้วย
ธรรมะจริง ๆ แล้ว ก็จะไม่มีการบังคับ ไม่ต้องมีการบังคับ เพราะ
ธรรมะนั้นเป็นอย่างนั้นเอง.

เมื่อไม่ประกอบไปด้วยธรรมะนั้นก็ต้องบังคับ. แต่ที่มัน
เลวร้ายไปกว่านั้น คือมันไม่ประกอบไปด้วยธรรม แล้วมันบังคับ
กันโดยไม่ประกอบไปด้วยธรรม ที่เรียกว่าเผด็จการอย่างเป็นบ้า
เป็นหลัง เอาแต่ประโยชน์ของผู้ที่จะใช้อำนาจ. แต่ถ้ามีความรู้
ถูกต้อง มันก็**บังคับโดยธรรม** ธรรมมันบังคับ; มันก็ไม่ถึงกับ
ต้องมีปัญหาเดือดร้อน เพราะว่ามันมี *มัชฌิมาปฏิปทา* คือการ
เกลี้ยกล่อม ชี้แจง ชักจูง ที่มันเพียงพอ, ไม่ต้องถึงกับใช้อำนาจ
ชนิดที่ทำให้มีเลือดตกยางออก อย่างที่เป็น ๆ กันอยู่.

ทำความเข้าใจไม่เห็นแก่ตน

จะดูไปอีกหน่อย ก็จะพบได้ว่าต้นเหตุสำคัญมันอยู่ที่ธรรม
อันแท้จริงนั้น มันจะทำให้บุคคล**ไม่เห็นแก่ตัว**. **ไม่เห็นแก่**
ตนเอง แต่มันเห็นแก่**ทั้งหมด**. คือมันเป็นธรรมชาติด้วยกัน
เป็นไปตามกฎของธรรมชาติด้วยกัน เกิดความคิดขึ้นมาได้เอง,

หรือมองเห็นแจ้งขึ้นมาได้เอง ว่าสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเพื่อน
ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

นี่ความรู้สึกที่จะเกิดมาจากธรรมะ หรือว่าประกอบอยู่
ด้วยธรรมะ มันก็มีลักษณะอย่างนี้; ฉะนั้นคนที่ประกอบไปด้วย
ธรรม จึงไม่ได้เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ทุกคนเสมอกัน. ตัวเองก็
เป็นส่วนน้อยส่วนหนึ่ง หน่วยหนึ่งที่มันรวมอยู่ในทั้งหมด ฉะนั้น
การเห็นแก่ทั้งหมด มันเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์ร่วมกัน;
อาการอย่างนี้ก็เรียกว่า ธัมมิกะโดยแท้จริง ประกอบไปด้วยธรรม
ก็ไม่เห็นแก่ตัว. ของ ๒ อย่างนี้ อยู่ด้วยกันไม่ได้ คือเห็นแก่ตัว
มันก็ไม่มีธรรม ถ้าเห็นแก่ธรรมมันก็ไม่มีตัว มันไม่เห็นแก่ตัว.

ธัมมิกะ คือประกอบอยู่ด้วยธรรม แล้วภาวะที่ประกอบ
อยู่ด้วยธรรมนี้ เราจะเรียกสั้นๆว่า *ธัมมิกภาพ*, ลักษณะแห่ง
ธัมมิกภาพ ก็อย่างที่ว่ามาแล้ว.

อธิปไตยที่สูงสุดแท้จริง

ที่นี้ก็จะพูดถึง อุดมคติของธรรมศาสนันต่อไปอีก คือ

พูดถึงสิ่งที่เรียกกันว่า อธิปไตย. สิ่ง que เรียกว่าอธิปไตยนี้ บางคนจะคิดว่าเป็นของใหม่ หรือสิ่งที่มนุษย์เพิ่งรู้จัก หรือคิดกันได้ใหม่; ถ้าคิดอย่างนั้นมันก็เรียกว่า ยังไม่รู้อะไร. ถ้ารู้จักธรรมชาติลึกซึ้งโดยแท้จริง แล้วก็ต้องรู้จักสิ่งที่เรียกว่าอธิปไตย ซึ่งพูดกันมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล หรือก่อนพุทธกาลนั้น เช่นคำว่า ธรรมาธิปไตย โลกาธิปไตย อัตตาธิปไตยยังมีอยู่ในพุทธภาษิต.

อธิปไตย ก็แปลว่า ความเป็นอธิบดี, อธิบดี มันก็แปลว่า ความเป็นอย่างยิ่ง หรือความเป็นใหญ่ คือมีอำนาจเหนือสิ่งอื่น. นึกมองดูให้ดี มันมีอะไรที่เป็นอธิปไตยที่แท้จริง อย่างที่ใครจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วย. คนโง่ๆ มันก็มองแต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ของคนโง่, คนมีปัญญาก็มองได้กว้างขวางหรือทั้งหมด.

สิ่งที่เรียกว่าอธิปไตย เป็นใหญ่โดยแท้จริงนั้น ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าธรรม; แต่สิ่งที่เรียกว่าธรรมก็ไม่รู้จักเสียแล้ว มันก็เลยไม่รู้จักอธิปไตยที่จะมาจากธรรม.

พวกที่มีปัญญา เขาคิดหาคำที่จะเป็นความสะดวกที่จะมาใช้กับพวกคนโง่. เขาก็คิดหาทุกๆ วิธีทาง ในที่สุดก็พบว่า คำว่า

พระเจ้า^{นี้}จะดีกว่าคำไหนหมด; แต่ต้องสอนกันให้ถูก ให้รู้จัก พระเจ้าที่แท้จริง ว่ามีอธิปไตยเหนือสิ่งอื่นใดอย่างไร.

แต่ถ้าคนมีปัญหา ก็ไม่ต้องใช้คำว่าพระเจ้าซึ่งเป็นบุคคล หรือเป็นอะไรทำนองนั้น ก็เลยใช้คำว่าธรรมหรือธรรมะ ในฐานะที่เป็นพระเจ้า. โดยเฉพาะกฎของธรรมชาติ ที่เรียกว่าธรรมะในความหมายที่ ๒ นั้นแหละมันเป็นอธิปไตยเหนือสิ่งใดหมด; พุทธภาษาคนก็เรียกว่า พระเจ้า พุทธภาษาธรรมก็เรียกว่าพระธรรม เป็นสิ่งเดียวกัน.

เดี๋ยวนี้คนรู้จักพระเจ้าไม่ได้ถึงที่สุด คือ คือรู้จักพระเจ้า กันแต่ในภาษาคน คือพระเจ้าอย่างที่เป็นบุคคล ว่าพระเจ้ายก เหมือนเรา ชอบใจขึ้นมาก็อย่างหนึ่ง, ไม่ชอบใจขึ้นมาก็อย่างหนึ่ง. นี่มันก็จริงเหมือนกัน ธรรมะนี่ลองไปทำให้ผิด มันจะเกิดอาการเหมือนกับพระเจ้าไม่ชอบใจขึ้นมา แล้วลงโทษให้, เมื่อปฏิบัติธรรมะให้ถูก ก็เกิดอาการเหมือนอย่างที่เราเรียกว่า พระเจ้าโปรดปรานขึ้นมา ก็มีความสุข.

นี่คืออธิปไตยที่แท้จริง คนจะรู้จักหรือไม่รู้จัก ก็ตาม

ใจ มันมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ.

ที่นี้อธิบายโดยสูงสุดนี้ มันเกิดความลำเอียงอะไรขึ้นมาอย่างหนึ่ง คือคนไม่รู้จักรัศมีที่บริสุทธิ์ ไปปรารถนาสิ่งที่ไม่ควรจะปรารถนา ก็เกิดธรรมชาติส่วนที่เป็นกิเลสขึ้นมา ทำให้คนเหล่านั้นตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส โดยไม่รู้สีกตัว. พระเจ้าที่แท้จริงก็เลยไม่ได้มาปกครองคนเสียเลย เพราะเหตุนี้ พระเจ้าที่เลวร้ายที่ปลอมแปลงที่สุด กลับมาปกครองคน คือกิเลสหรือพระเจ้ากิเลส มาปกครองคนอยู่.

จะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้าที่แท้จริงก็ได้ เพราะว่าพระเจ้าที่แท้จริงมีให้ทุกความหมาย ธรรมะในทุกความหมาย ก็เรียกว่าธรรมะ; นี่คนทำผิด ก็ไปเอาพระเจ้ากิเลสมาปกครองตัวเอง. จนกระทั่งทั้งโลกมันถูกปกครองด้วยพระเจ้าคือกิเลส ที่คนเขาบูชา ได้แก่ความสุข สนุกสนาน เวิร์ดรอยทางเนื้อทางหนัง โดยเฉพาะทางกามารมณ์ ที่กำลังนิยมหลงใหลกันที่สุดในโลกเวลานี้. มัวแต่ผลิตวัตถุเพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์อัน

นี้ จนเฟือ จนเกิน โลกนี้ก็ถูกปกครองโดยพระเจ้าคือกิเลส มันก็เป็นอธิปไตยที่แท้จริง ไปคิดดู.

คนโง่ๆ ก็เพ้อหาประชาธิปไตย, เสรีประชาธิปไตยบ้าง อะไรบ้าง; แต่แล้วก็ไม่ว่า ตัวเองมันเป็นทาสอยู่อย่างเต็มที่ เป็นทาสของกิเลส ก็เรียกหาเสรีประชาธิปไตย แล้วนำเสนอ และนำหัวเราะ. ถ้ามันเป็นทาสของกิเลสอยู่แล้ว มันจะเป็นเสรีไม่ได้ จะมีอธิปไตยอย่างอื่นไม่ได้; ก็ต้องรีบถอนตัวออกมา เสียจากความเป็นทาสเสียก่อนซิ มันจึงจะมีเสรีภาพ ถ้าไม่อย่างนั้นมันก็มีเสรีภาพ ที่จะเป็ทาสของกิเลส ให้มากกว่ากัน เท่านั้น.

นี่คนจึงมีเสรีภาพที่จะลุ่มหลงไปตามอำนาจของกิเลส จะ บริโภคกามารมณ์, จะแสวงหาปัจจัยของกามารมณ์ มาสะสมไว้ ให้มากที่สุด; นี่คืเสรีภาพ ในการที่จะเป็นทาสของกิเลส ให้ยิ่ง ขึ้นไป. ต่างคนแข่งขันที่จะได้เสรีภาพอันนี้ โลกมันจึงอยู่ใน ลักษณะอย่างที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้ เต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ เพราะทุกคนมีเสรีภาพในการที่จะเป็นทาสของกิเลส ซึ่งเป็น

เสรีภาพที่จะเบียดเบียนตัวเอง ทำลายตัวเอง, แล้วก็เบียดเบียนผู้อื่น ทำลายผู้อื่น ก็เป็นเรื่องที่น่าหัว.

ธรรมาธิปไตย กิเลสาธิปไตย

ถ้าจะมีอธิปไตยที่เป็นที่พึงได้อันแท้จริงแล้ว ก็ต้องมีพระเจ้าหรือมีพระธรรมนั้นแหละเป็นอธิปไตย, มันก็ควรจะเรียกว่า ธรรมาธิปไตย ทำนองนั้น หรือคำอื่นก็ได้ที่มันคล้าย ๆ กัน.

นึกดูให้ดีว่า อธิปไตยมันมีอยู่ ๒ อย่าง อย่างนี้ ที่แท้ ที่จริง ที่พึงได้ ก็คือ ธรรมาธิปไตย มีธรรมะเป็นใหญ่, ที่ปลอมก็คือ กิเลสาธิปไตย ที่กำลังปกครองโลก ครอบคลุมโลกอยู่เวลานี้.

กิเลสาธิปไตยนี้ ไม่ประกอบไปด้วยธรรม, ถ้าจะเรียกว่า ธรรม ก็คือธรรมคำ ธรรมสกปรก จนเรียกว่ากิเลส เพราะกิเลสก็แปลว่าสกปรก. กิเลสาธิปไตยก็แยกตัวออกมา เป็นโลกาธิปไตย บ้าง อตตาธิปไตยบ้าง ที่มันเจืออยู่ด้วยกิเลส.

นี่เรามีโลกาธิปไตย เหนือตามกันกันไปทั่วโลก พวกไหน ให้ความเอร็ดอร่อยสนุกสนานมาก พวกที่ด้อยพัฒนามาก็ไปตามกัน พวกนั้น นี่เป็นโลกาธิปไตย นิยมกันทั่วโลก. อตตาธิปไตย ก็

เห็นแก่ประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้
อื่น มันก็เป็นกิเลสชาติปไตย ด้วยกันทั้งนั้น มันตรงกันข้ามกับ
ธรรมชาติปไตย. โลกกำลังมีแต่กิเลสชาติปไตย ไม่อย่างใดก็อย่าง
หนึ่ง ฉะนั้นยากที่จะมีสันติภาพกันได้ ในระหว่างกันและกัน.

เผด็จการของพระธรรม

เมื่อธิปไตยคำนี้ มันแปลว่าเป็นใหญ่ ถ้าเป็นใหญ่ มันก็ควร
จะเผด็จการได้; แต่คนก็โง่งนเกลียดเผด็จการเสียอีก เพราะ
เขารู้จักแต่เผด็จการโง่ๆ, เผด็จการที่เห็นแก่ตัว, เผด็จการที่
เอาประโยชน์ส่วนตัว และใช้อำนาจเหนือผู้อื่น.

ถ้าเราให้พระเจ้าเผด็จการ หรือให้พระธรรมเผด็จการ
มันก็ไม่มีอะไรที่น่ากลัว มันมีความถูกต้อง มีการชี้ชวน ชักชวน
มีการเกลี้ยกล่อม ถึงแม้เผด็จการมันก็เป็นธรรม. นี่คนที่มิ
สัมมาทิฐิมันก็ไม่ต้องถูกลงโทษ การเผด็จการก็เป็นไปได้โดย
ราบรื่น โดยสงบเย็น. ฉะนั้นเผด็จการนั้นมันดีตรงที่ว่ามันเร็ว
ขึ้น มันได้ตามที่ปรารถนายิ่งขึ้น; แต่คนมันมีกิเลสมาเผด็จการ

เห็นแก่ตัว เผลอใจการชนิตนั้นมันก็ทำความเร่าร้อนระส่ำระสาย
อย่างเดียว.

พระพุทธเจ้าเป็นเผด็จการ

เท่าที่ผมได้ผ่านมาในพระบาลี พระคัมภีร์ทั้งหลาย มอง
เห็นได้เลยว่า พระพุทธเจ้าเป็นเผด็จการ ในวิธีปฏิบัติงาน;
แต่ว่าโดยอุดมคตินั้น ท่านเป็นสังคมนิยม ตามแบบของ
ศาสนาทั้งหลาย หรือศาสนาทั้งปวง จะมีอุดมคติเป็นสังคมนิยม
เพราะมันมาจากธรรมชาติ ไม่เห็นแก่ตัวตน ก็เห็นแก่ทั้งหมด.
โดยอุดมคติก็น่ามีความเพ่งเล็งที่ประโยชน์ของสังคมเป็นสังคมนิยม;
แต่พอถึงทีที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามอุดมคตินั้น ท่านก็ใช้
ธรรมะนั้นเผด็จการ.

นี่จะพูดกันให้ง่าย ๆ ตรง ๆ ว่า พระพุทธเจ้าท่านไม่อยู่
ภายใต้กฎหรือระเบียบที่วางไว้ให้แก่หมู่ภิกษุสงฆ์ อย่างนี้เรียกว่า
สมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือเผด็จการ. ถ้าคุณไม่ทราบ ก็ทราบ
เถอะ ว่ากฎระเบียบทั้งหลายไม่ใช่แก่พระพุทธเจ้า ท่านก็ทรง
ยืนยันอย่างนี้ แต่ใช้แก่หมู่ภิกษุสงฆ์ เพื่อให้มันเป็นไปเร็วเข้า

ในการที่ท่านจะอย่างไร โดยวิธีที่เป็นธรรม.

แล้วต่อมา สาวกเอกของพระพุทธเจ้า เช่นพระเจ้าอโศก มหาราชอย่างนี้ ก็ยังมีอุดมคติเป็นสังคมนิยม. ไปอ่านข้อความ ในศิลาจารึกตามหน้าผา ตามเสาหินของพระเจ้าอโศก จะมี ลักษณะอุดมคติสังคมนิยม; แต่วิธีการมันเป็นเผด็จการ คือให้ มันเร็ว ก็ได้ใช้ธรรมะนั้นแหละเป็นตัวเผด็จการ เพื่อมุ่งหมาย ประโยชน์ที่เป็นสังคมนิยม อย่าให้มันเป็นของคน คนใดคนหนึ่ง ซึ่งเห็นแก่ตัว.

นี้ศาสนาอื่นๆ ก็เหมือนกันอีก มุ่งหมายอย่างนั้นทั้งนั้น มุ่งหมายสังคมนิยม เพื่อประโยชน์ของสังคมนิยม; แต่วิธีการ ต้องเผด็จการ เพื่อให้สำเร็จตามนั้นโดยเร็ว.

สังคมนิยมกิเลส รั้มมิกสังคมนิยม

ที่นี้สังคมนิยมนั้นมันมี ๒ ความหมาย ถ้ามุ่งหมายประโยชน์ เป็นวัตถุแล้ว ก็เป็นสังคมนิยมกิเลส เหมือนที่กำลังเป็นอยู่ในโลก, สังคมนิยมในโลกเวลานี้ เป็นสังคมนิยมวัตถุนิยม เป็นไปเพื่อ กิเลส; มันต้องเป็นสังคมนิยมที่ประกอบไปด้วยธรรมะ จึงจะ

เรียกว่าสังคมนิยมที่บริสุทธิ์หรือถูกต้อง. เราจึงต้องจำกัดความลงไปชัดว่า ต้องเป็น*ธัมมิกสังคมนิยม* คือสังคมนิยมที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม ที่ยังหาไม่พบในโลกนี้; มันมีแต่สังคมนิยมที่นิยมวัตถุ แล้วก็ประกอบอยู่ด้วยธรรม. ถ้าสังคมนิยมที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม ก็ใช้เผด็จการได้ เพราะมันเป็นวิธีปฏิบัติงานเท่านั้น ไม่ใช่ตัวอุดมคติ.

นี่คนมันก็หลับหูหลับตาเอาไปปนกันยุ่ง จนเกิดคำว่าเผด็จการ มันก็เลยโง่หนักขึ้นไปอีก. จนกระทั่งจะใช้ไม้เรียวแก่ลูกเด็ก ๆ นี่ก็ไม่ได้แล้ว มันเป็นสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตยบ้าง บอ ๆ อะไรก็ไม่รู้ จะตีลูกก็ไม่ได้ ก็ผิดแล้ว, นี่นักเรียนก็ตีไม่ได้ อะไรก็บังคับกันไม่ได้ มันก็เลวลง ๆ คือไปตามกันวัตถุนิยมหมด. เด็ก ๆ ก็สร้างปัญหาขึ้นมา เป็นอันธพาลเต็มบ้านเต็มเมือง คือมันไม่ประกอบไปด้วยธรรม คือไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เห็นแก่กิเลสเท่านั้น.

ฉะนั้นขอให้คิดดูให้ดีว่า จะอะไรก็สุดแท้ จะเรียกว่าอะไรก็สุดแท้ ขอแต่ให้มัน*ประกอบอยู่ด้วยธรรม* เรียกว่าธัมมิกะ.

แล้วคำว่าความมุ่งหมาย ก็ต้องมุ่งหมายประโยชน์ส่วนรวม; ถ้ามุ่งหมายประโยชน์ส่วนตนแล้ว มันก็เป็นการเห็นแก่ตน.

ถ้าให้ได้รับประโยชน์ทันแก่เวลา มันก็ต้องใช้วิธีการที่เรียกว่าบังคับ หรือว่ารัดกุม ที่เขาเรียกกันว่าเผด็จการนั้นแหละ แต่ขอให้มันเป็นการเผด็จการของพระธรรมหรือของพระเจ้า ก็แล้วกัน ไม่มีอันตรายอะไร. ถ้ามันเป็นการประกอบอยู่ด้วยธรรม ให้เห็นแก่ประโยชน์ของทุกคน ทุกชีวิต กระทำกันเพื่อวัตถุประสงค์อันนั้น; แม้จะเป็นวิธีเผด็จการก็ยิ่งดี คือมันจะได้เร็วเข้า.

เดี๋ยวนี้มันไม่ประกอบไปด้วยธรรม เห็นแก่วัตถุ เห็นแก่เนื้อหนังของตัวแต่ละคนๆ เรียกว่าไม่ประกอบไปด้วยธรรม ก็มีความหมายอยู่ที่ตรงนั้น. แล้วก็ไม่ต้องขอให้ใครมาบังคับ ทั้งที่ตัวโง่แสนจะโง่ มันก็เลยทำอะไรกันไม่ได้.

ที่ว่าโง่ในที่นี้ ก็คือไปลุ่มหลงวัตถุ, ลุ่มหลงประโยชน์ทางวัตถุ คือความเริ่ดอร่อยทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง. อย่างนี้ก็จะยังไม่อยากทำให้ใครบังคับ ถึงพระเจ้าจะมาบังคับ มันก็ไม่ยอม,

ธรรมะจะมาบังคับมันก็ไม่ยอม เพราะมันเป็นทาสของกิเลสเสียแล้ว; มันยอมให้กิเลสอย่างเดียวบังคับ.

นี่ปัญหาอันแท้จริงของมนุษย์ ที่จะต้องใช้ธรรม-
ศาสตร์ คือของมีคมที่สุด ที่ตัดปัญหาต่างๆ ได้จริง.

ธัมมิกสังคมนิยมโดยเผด็จการ ระบบการเมืองที่ปราศจากปัญหา

ถ้าพูดถึงเรื่องระบบการเมืองการปกครองในโลกเวลานี้
ทั่วไปทั้งโลก ซึ่งเหมือนๆ กันหมด มันอยู่ในวิสัยที่จะต้องใช้ธรรม-
ศาสตร์ ที่คมเฉียบอย่างนี้ ตัดความไม่เป็นธรรมออกไป, ตัด
ความเห็นแก่ตัวข้างเดียวออกไป, ตัดความโง่เง่า ที่มัวอืดอาด
โอ้อ้อโลเล เรียกว่าแต่ประโยชน์ของตัวนี้ ออกไปเสีย.

ผู้ที่มาที่นี่ ผมก็แนะนำให้ไปดูวัดสมุหนิมิต ที่พุมเรียง วัด
สมบุรณ์แบบ เหมือนวัดในกรุงเทพทุกประการ แต่เขาสร้างเสร็จ
ได้ภายใน ๔ เดือน. ก็คิดดู เดียวนี้มีปัญญาสร้างไหม? แม้มี
เครื่องจักร นี่ก็สร้างไม่ได้ใน ๔ เดือน สำหรับเดี๋ยวนี้นะ.

นี่ไปคูชิ วัดสมบูรณแบบอย่างนั้น กระทั่งเหมือนกับที่
กรุงเทพ ทัวไปทั้งวัด มันสร้างใน ๔ เดือน. ตามที่เขาเล่าให้ฟัง,
ผมไม่ทันเห็น แต่เขาเล่าให้ฟัง คนที่เขาเคยเห็นด้วยตา เขาก็ยัง
เล่าให้ฟัง. มันสร้างโดยคนที่เผด็จการ สมเด็จเจ้าพระยาต้น
ตระกูลขุนนาคนนั้นแหละ, เมื่อยังไม่เป็นสมเด็จเจ้าพระยา
มาที่นี่ มาทำอะไรไอ้เอ้อยู่ ก็เลยสร้างวัดเพื่ออะไรก็สุดแท้เถอะ
แต่ก็ใช้อำนาจที่มีอยู่ในเวลานั้นซึ่งเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์.

ยังเขียนไว้ที่ฝาผนังในแผ่นหิน ว่าทำอย่างนั้นๆ ๔
เดือนเสร็จ; แม้จะระดมคนทั้งเมืองปักข์ได้นี้ จะกี่พันกี่หมื่น
คนก็ตามใจ. ทุกคนมีหน้าที่ไปเอาอะไร ไปเอามา, ทำอะไรได้
ทำทันที, แม้จะทำอิฐ ทำอะไรได้ก็ทำทันที, เอาไม้มา, เอา
ต้นไม้ที่จะปลูกประดับประดามา, ไปเอาสัตว์ที่จะเลี้ยงให้แปลก
ประหลาดน่าอัศจรรย์มา, ไปเอาเต่ามาจากไหนก็ไม่ทราบ ตัวโตๆ
เป็นเต่าน้ำจืดใส่ลงไปในสระ; ก็เสร็จได้ใน ๔ เดือน.

แล้วมีคนถูกเขียนเหมือนกัน ไปสอบถามดู มันก็ไม่กี่
คนนัก; ไอ้คนเหลวไหล ไอ้เอ้โลเล มันก็ก็ต้องถูกเขียนเป็น

ธรรมดา. คนมันก็กลัว มันก็ไม่ให้ถูกเฉียน; มีคนถูกเฉียนบ้างก็จะเป็นไรไป เพราะมันเหลวไหลนี้ มันก็ยุติธรรมแล้ว. นี่ก็เลยเรียกว่านิรมิตได้วัดวัดเดียวใน ๔ เดือน; เดี่ยวนี้ประชาธิปไตยไอ้ไอ้ ทำไม่ได้แล้ว.

ประชาธิปไตยมันต้องให้ถูกต้อง คือให้แคบเข้ามา; อย่าเป็นประชาธิปไตยพรวด หรือเฟื่องจนไม่รู้ว่าจะไร เสรีเฟื่อง. ให้มันแคบเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์ที่มันแคบเข้ามา เช่นว่า มันต้องเป็นเพื่อสังคมนิยม แล้วก็ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์ ไม่ใช่เพื่อเนื้อหนังเพื่อกามารมณ์. นี่ถ้ามันยังซ้าอยู่อีก ก็เผด็จการโดยธรรมะ ให้มันเร็วขึ้น โลกก็จะดีกว่านี้, บ้านเมืองก็จะดีกว่านี้, แม้บุคคลคนหนึ่งก็จะดีกว่านี้.

นี่คือการใช้ธรรมศาสตรา ในปัญหาของระบบการปกครองโลก ปกครองบ้านเมือง ประเทศ อะไรต่างๆ ที่เรียกกันว่า ระบบการเมือง จะต้องเป็นธัมมิกสังคมนิยม และเผด็จการ.

นักการเมืองสมัยนี้อาจจะไม่ยอมรับ ไม่เชื่อ ไม่เข้าใจก็ได้;

ถ้าเราจะเสนอ ระบบการเมืองที่มีชื่อว่า รัชมิกสังคมนิยมโดย
เผด็จการ. พังดูมันก็ขัดหูของคนสมัยนี้ ซึ่งเียงต่อคำว่าเผด็จการ
ไม่รู้ว่แม้แต่พระพุทธเจ้าก็เผด็จการ แต่โดยอุดมคติมันเป็น
สังคมนิยม; แต่สังคมนิยมนั้นไม่บ้าวัตถุ ไม่หลงใหลในวัตถุ
ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ.

สังคมนิยมมันหมายถึงทุกคนในโลกอยู่แล้ว ไม่นึกว่ามัน
จะเสียหายอะไร; แต่อย่าไปหลงวัตถุ แล้วไปยื้อแย่งวัตถุ เป็น
สังคมนิยมแบบอาฆาตแค้นแค้น ที่มีอยู่ในโลกเวลานี้ มันใช้ไม่
ได้. มันต้องเป็นสังคมนิยมที่หวังธรรมะ ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ
มันจึงเรียกว่ารัชมิกสังคมนิยม, แล้วก็โดยวิธีเผด็จการ อย่าให้
มันไอ้เอื้ออยู่; แม้ว่าจะมีความถูกต้องเป็นธรรมะ แต่ถ้าไม่รีบเร่ง
มันก็ไม่ค่อยทันแก่เวลาเหมือนกัน.

ถึงพระพุทธเจ้าท่านก็สอนว่า ต้องทำให้เสร็จเร็ว ให้ทันแก่
เวลา; นี่คือนักษณที่จะต้องใช้เผด็จการที่เป็นธรรม. แล้วธรรมะ
เป็นผู้เผด็จการมันก็ไม่เสียหายอะไรอย่าเอาคนมีกิเลสมาเผด็จการ
เท่านั้นเอง; ความถูกต้องมันก็ยังต้องการการทันแก่เวลา.

ขอให้คุณนึกว่า ธรรมศาสตร์ในเวลานี้ มันเป็นที่ต้องการแะอะไร? ผมเห็นว่าเป็นที่ที่ต้องการแม่แะระบบการเมืองที่จะใช้ปกครองมนุษย์. แต่จะใช้คำว่าโลกดีกว่า เพราะว่าการเมืองนี้มันแคบนิดเดียว มันไม่มีใครแยกตัวเองอยู่ได้ โดยการไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น; แม้ประเทศิเบตที่ว่าอยู่บนหลังคาโลก แสนจะกันดาร มันก็ถูกลากมาเกี่ยวพันกันหมดแล้ว ไม่ยกเว้นอะไรได้. ก็เป็นโลกที่แคบนิดเดียว แะระบบการปกครองที่มันจะทำให้เกิดสันติภาพ; แต่แล้วมันก็ไม่มีหวัง เพราะมันถูกปกครองโดยกิเลสชาติปไตย ในรูปนั้นรูปนี้.

ระบบการเมืองในโลกปัจจุบัน แยกชื่อเรียกต่างๆ กัน หลายอย่างหลายชื่อ แต่มันไปรวมอยู่ที่กิเลสชาติปไตย. แม้ที่จะพูดถึง ธรรมาธิปไตยบ้าง ก็ยังไม่รู้จักธรรมาธิปไตยของตัวเอง กิเลสของตัวเอง มันก็เป็นธรรมาธิปไตยไปไม่ได้; แล้วธรรมาธิปไตยของคนเหล่านี้ ก็ยังเป็นเรื่องวัตถุนิยม. เขาไม่รู้ว่ วัตถุนิยมนี้เป็นธรรมาธิปไตยไม่ได้; มันต้องเป็นธรรมนิยม ถึงวัตถุมหาจิตใจ ในลักษณะที่ถูกต้อง ก็เป็นธรรมาธิปไตยที่แท้

จริงได้. นี่ตั้งชื่อเอาเอง ว่าเอาเองตามความประสงค์ของวัตถุนิยม มันไม่เป็นธรรมาธิปไตยไปได้.

ทางรอดของมนุษย์

พวกคุณก็ยังหนุ่มอยู่ ยังอยู่ในโลก ในบ้านเมืองอีกนาน คุณจะประสบปัญหาเหล่านี้ว่า มนุษย์จะรอดไปได้โดยวิธีใด? ผมว่ามันจะรอดไปได้ ก็โดยใช้ธรรมศาสตราที่ถูกต่อนั่นเอง; ที่เราพูดกันมาเป็นวรรคเป็นเวร หลายครั้งหลายหน เกี่ยวกับ คำนี้ว่าธรรมศาสตรา. ในที่สุดไปสรุปอยู่ที่คำว่า ธัมมิกะ คือ ประกอบอยู่ด้วยธรรม ความถูกต้องแท้จริง ถึงขนาดยกขึ้นมาเป็นพระเจ้าได้, ถึงขนาดที่เราทุกคนจะยอมก้มหัวรับปฏิบัติตามได้. นั่นคือธัมมิกภาพ, ธัมมิกภาพคือภาวะแห่งการที่ มันประกอบอยู่ด้วยธรรม.

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ตัวธรรมศาสตราก็ดี จะต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม, แล้ววิธีการใช้ก็ดี จะต้องเป็นวิธีการใช้ที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม, แล้วผลที่มุ่งหมายก็ต้องเป็นผลที่ประกอบอยู่ด้วย

ธรรม, แล้วก็เกิดขึ้นได้จริง เพราะว่ามันเป็นการใช้ที่ประกอบไปด้วยธรรม.

สรุปความแล้ว มันก็ควรจะเพ่งเล็งหรือจ้องหาความเป็นธรรม, ความที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม เพื่อปฏิบัติดำเนินไปเรื่อยๆ จนถึงจุดหมายปลายทางที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม. แม้ที่สุดแต่การเมืองเรื่องโลกๆ นี้ ก็ต้องเป็นไปตามนี้; อย่าไปเข้าใจตามคนที่หลับตาพูดบางคนเขาพูดในลักษณะที่แยกโลกออกจากธรรม แยกธรรมออกจากโลก นี่มันคนบ้าหลับตาพูด.

ถ้าโลกไม่ประกอบด้วยธรรม มันก็วินาศ เพราะว่าตัวโลกเองมันก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง ซึ่งตามภาษาบาลีก็เรียกว่าธรรม รูปธรรม นามธรรม อยู่แล้ว, แล้วมีกฎของธรรมหรือธรรมชาติกำกับอยู่, แล้วมันก็แยกตัวออกไปจากธรรมไม่ได้ โลกก็ต้องเป็นไปตามธรรม เพราะว่าธรรมนี้มันสำหรับคุ้มครองโลก.

ถ้าทุกคนรู้ความจริงข้อนี้ แล้วก็หวังพึ่งธรรม มีธรรมเป็นที่พึ่ง, เอาธรรมะมาคุ้มครองโลก โลกนี้ก็เป็นโลกแห่งสันติภาพ, แล้วยังสวยสดงดงามอยู่ได้ ตามที่มันควรจะเป็น.

พุทธศิลป์

เดี๋ยวนี้ความสวยงามสดงงามของชาวโลกสมัยนี้ คือความสกปรก ความบ้าหลัง ความโง่ เป็นเหยื่อของกิเลส; ไม่ใช่ความงามตามธรรม ไม่ใช่ความงามตามธรรมชาติ. ศิลปหรืออะไรก็ดี คุณระวังให้ดี ๆ ถ้าไปบ้าไปหลงกับคนสมัยนี้ มันจะกลายเป็นความสกปรก. ดูวัตถุศิลป์ หรือการจัดเพื่อศิลป์ เคหศิลป์ โภชนศิลป์ ต่างๆนั้น เขาว่าสวยงามสดงงาม เอรีดอรรอย สนุกสนาน; แต่มันเป็นความสกปรก คือความโง่อย่างหนึ่ง ไปทำในสิ่งที่ไม่ต้องทำ คือว่าทำเอามากก็เพื่อส่งเสริมกิเลส. อย่างนี้ก็เป็นทาสของกิเลสหนักยิ่งขึ้นไปอีก มันไม่ใช่ความสวยหรือความงามที่แท้จริง.

ถ้าเป็นความสวยความงามที่แท้จริง มันต้องประกอบอยู่ด้วยธรรม, มีความงามอย่างธรรม อย่างธรรมะ; ไม่ใช่ความงามอย่างที่กิเลสมันต้องการ. ฉะนั้นเราจึงเห็นว่า ศิลปนี้ก็เดินไปในทางสกปรก ยิ่งขึ้นทุกที; แม้แต่ภาพเขียนวิจิตรศิลป์ ประณีตศิลป์ ที่เขาเรียกว่าศิลปบริสุทธิ์นี้ มันก็ยังสกปรกขึ้นทุกที. ด้วยความโง่ ไปทำสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำ, ไปขยายออกไปในการที่ให้มันเสียเวลาเปล่า; มองดูแล้ว มันก็จริงละ ทำยาก หรือ

ประณีต หรืออะไรก็ตาม แต่แล้วมันเสียเวลาเปล่า. ถ้าไปทำสิ่ง
ที่งดงามในทางธรรม คือสามารถทำกาย วาจา ใจ ให้งดงาม มัน
ก็ดีกว่านั้น เรียกว่าพุทธศิลป์ ก็คือการทำกาย วาจา ใจ ให้
งดงาม.

เดี๋ยวนี้คนมันโง่ ถึงขนาดที่ว่า พุทธศิลป์ก็คือ พระพุทธรูป
บ้าง โบสถ์วิหารบ้าง. นั่นไม่ใช่พุทธศิลป์ ไม่ใช่ศิลป์ของพระ-
พุทธเจ้า; มันเป็นศิลป์ของพุทธบริษัท ที่โง่งงๆ มาหลงไหลใน
ความงามทางวัตถุ ที่เป็นเปลือกของศาสนา.

ตัวศาสนาที่แท้จริง คือการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง หรือ
การใช้ธรรมศาสตร์ที่ถูกต้อง มันเป็นศิลป์เท่าไร. ถ้าเอาตาม
แบบของพระพุทธเจ้า ท่านก็ตรัสว่า งามในเบื้องต้น งามใน
ท่ามกลาง แล้วก็งามในเบื้องปลาย. จะระบุง่ายๆว่า มันงาม
เมื่อศึกษาเล่าเรียน, แล้วมันก็งามเมื่อปฏิบัติลงไป, แล้วมันก็
งามเมื่อได้ผลของการปฏิบัติ คือเป็นความสงบสุขแท้จริง.
ไม่ใช่ไปหลงสร้างสิ่งที่ไม่ต้องทำ ให้มันมากมายขึ้นมาในโลกนี้
จนเต็มไปหมด แล้วก็ไม่มีสันติภาพ เห็นไหม? ความก้าวหน้าม
ากเสียจน จะไปโลกพระจันทร์ หรือไปไหนก็ได้ แต่แล้วก็

ไม่มีสันติภาพในโลก; อย่างนี้เรียกว่าไม่มีความงามเลย มีแต่ความ
โง่ ถ้างามเบื้องต้น งามท่ามกลาง งามที่สุด ก็ว่า ให้มันมีความ
น่ารัก น่าพอใจ น่าเลื่อมใสแท้จริง ไปตั้งแต่ต้นจนปลาย.

ขอให้ใช้สิ่งที่เรียกว่าธรรมศาสตร์เพื่อตัดปัญหาเหล่านี้เสีย ให้โลกนี้มันสะอาด งดงามยิ่งขึ้น ทั้งในด้านวัตถุ
และจิตใจ.

ผมอยากจะให้รู้กันไว้ เป็นเครื่องประดับสติปัญญา ว่าความ
เชื่อของมนุษย์เรานั้นมันประหลาดอยู่อีกอย่างหนึ่ง. เราจะมี
ความเจริญก้าวหน้า โดยบุคคลคนหนึ่งที่จะมาข้างหน้า มาทำ
โลกนี้ให้ถึงที่สุดของความเจริญ หรือความสงบสุข.

พุทธบริษัทเราก็เชื่อว่าจะมีพระศรีอาริย์มาเป็นพระพุทธ-
เจ้า ในโอกาสข้างหน้า. แล้วในพระศาสนานั้น จะสมบูรณ์ทั้งทาง
ฝ่ายวัตถุและจิตใจ คือคนที่เป็นพระอรียเจ้า แล้วก็มี ความ
สะดวกสมบูรณ์ในทางวัตถุ เหมือนกับว่าแผ่นดินราบเรียบ,
หรือว่ามีต้นไม้กล้วยพฤกษ์ ต้องการอะไรก็ได้. ตัวอย่างเบ็ดเตล็ด
แม้แต่เช่นว่า น้ำในคลองนี้ ก็ยังไหล ๒ ข้างเขี้ยวอยู่ คือ ไหล
ขึ้นทางหนึ่ง ไหลลงทางหนึ่ง ใครอยากจะไปไหนสะดวก ไม่มีการ

ทวนน้ำ, ถ้าอยากจะไปทางนี้ก็มาซีกซ้าย จะไปทางโน้นก็ไปซีกขวา ขึ้นลงได้อย่างนี้. นี่พูดไว้ในคัมภีร์อย่างนี้ ตั้งพันปีมาแล้ว; เรียกว่าศาสนาพระศรีอริย์ ของชาวพุทธ พระศรีอริย์จะมา.

ถึงแม้ฝ่ายฮินดู อินเดียโดยทั่วไป เขาก็ว่ากัลกยวาทาร คือจะมีพระเจ้าที่เรียกว่ากัลกิมา จี๋มาขาวด้วย ระบุอย่างนั้น, จะทำให้โลกนี้สงบสุข ทุกอย่างที่มีมนุษย์จะนึกเห็นได้.

ทางฝ่ายตะวันตกก็ไกลออกไป ก็มีเมซซิดา ของภาษาฮิบรู หรือภาษาอะไรก็ไม่ทราบ ภาษาฝ่ายนั้นแหละ ว่าพระเมซซิดา จะมาช่วยโลกถึงที่สุด เหมือนกับพระเจ้าเสด็จมาเองนั้น; เมื่อพระเยซูประกาศตัวเป็นเมซซิดา ก็เลยถูกฆ่า.

นี่ความหวังของคน มั่นหวังพระพุทธเจ้าหรืออะไรอีกคนหนึ่ง ที่จะมาข้างหน้า, ที่นำความสูงสุตมา ทั้งฝ่ายวัตถุและฝ่ายจิตใจ. นี่มันเป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ คือมันเป็นวิวัฒนาการของมนุษย์ ที่จะสูงสุตถึงที่สุด ก็ที่นั่นแหละ. วัตถุกับจิตใจสัมพันธ์กันดี ไม่มีทุกข์ไม่มีโทษ แล้วคนอยู่เป็นสุขถึงที่สุด.

เรื่องนารายณ์ ๑๐ ปาง ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความมุ่งหมายอันนี้; แล้วเราไปหาว่าเขาอันธพาล รวบรวมพระพุทธเจ้า

เข้าไปไว้ในปางหนึ่งของพระนารายณ์ เป็นปางที่ ๙. พวกฮินดู เขาพูดเรื่องนารายณ์ ๑๐ ปางนี้ เป็นวิทยาศาสตร์ที่สุด; คนโง่ มั่นใจเสียเอง มันก็หาว่าบ้าบอที่สุด.

พระนารายณ์เป็นเจ้าอวตารมาเป็นปางๆ เป็นยุคๆ. ยุคแรกที่สุดก็เป็นปลา ปราบศัตรูอะไรไปก็ตามประสาที่ปลามันจะปราบได้, ยุคที่ ๒ อวตารเป็นเต่า. มัดสยาวตาร ปลา, กูรมาวตาร ก็เป็นเต่า, แล้วก็วราหาวตาร ก็เป็นหมู, นรสิงหาวตาร ก็เป็นสิงห์ เป็นราชสีห์.

ก็เรียกว่าเป็นปลาในน้ำ, แล้วขึ้นมาเป็นเต่า เป็นสัตว์ระหว่างน้ำระหว่างบก, แล้วก็หมู เป็นสัตว์บก, แล้วก็ปราชสีห์ ซึ่งเป็นสัตว์บกสูงสุด, แล้วจึงเป็นคนเดียวกคนแคะ, แล้วจึงเป็นคนป่าสมัยหินโน้น แล้วจึงจะเป็นมนุษย์ที่เฉลียวฉลาด เป็นพระรามในเรื่องรามเกียรติ์, แล้วจึงมาเป็นกฤษณะ พระกฤษณะ, แล้วจึงเป็นพุทธอวตาร คือพระพุทธเจ้า. ถ้ามาถูกต้องตามนี้ ก็เป็นปางที่ ๙ แล้วจะมีกัลกยวตาร คือดีกว่าพระพุทธเจ้านี้ไปเสียอีก คือให้ความสมบูรณ์ทั้งฝ่ายจิตใจและฝ่ายวัตถุ. โดยที่เขาถือว่า พระพุทธเจ้านี้ยังหนักไปแต่ในทาง

ด้านจิตใจ วัตถุยังไม่เจริญ ไม่รุ่งเรือง; เหมือนครั้งพุทธกาลนั้น รถยนต์จะขี่ก็ไม่มี ไม่รู้จักไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า อย่างนี้. ฉะนั้นเขาจึงหวังว่า ในอนาคตนั้น มันจะมีความสมบูรณ์ทั้งใน ฝ้ายวัตถุและฝ้ายจิต.

นี่ก็ดูเถอะ ความคิดของมนุษย์, มันก็ครุ่นคิดอยู่ มันก็มองเห็น ลักษณะอย่างนี้ ที่ เป็นความเจริญที่แท้จริง. เดียวนี้ มันก็ยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางอันนั้น เพราะมันมีอะไรมา แทรกแซง ขัดขวาง ปิดบัง. ถ้ามนุษย์จะบุกเบิกต่อไปอีก มันก็ต้องใช้ธรรมศาสตร์เป็นแน่นอน. ฉะนั้นขอให้สนใจสิ่งที่เรียกว่าธรรมศาสตร์ อาวุธของพระธรรม หรือของพระเป็นเจ้า กันไว้ ให้ดีๆ ก็จะได้พบจุดหมายปลายทางของมนุษย์ได้.

นี่สรุปความกันที่ว่า เราต้องมีธรรมศาสตร์ แก้ปัญหาของมนุษย์ในทุกกรณี, ช่วงที่บวชระยะสั้นนี้ ก็เพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์ ไปตามสติกำลัง. แล้วขอให้พวกคุณพาติดไปด้วย อย่าพูดแล้วก็ทิ้งไว้ที่นี้, จงติดอยู่ในใจ เอาไปทำให้มันเป็นความจริงออกมา อย่าให้เป็นเพียงคำพูด.

นี่เวลาก็หมดแล้ว ขอยุติการบรรยายครั้งสุดท้ายไว้เพียงเท่านี้, นกมันก็เดือนแล้ว มันพอสมควรแก่เวลาแล้ว.

รายนามผู้บริจาคค่าพิมพ์

จากเงินบำเพ็ญกุศลสหทางนวล เจริญกุล	๕,๐๐๐.-	คุณมานิตย์ เจริญกุล	๒,๐๐๐.-
คุณสุตา เจริญกุล	๑,๖๐๐.-	คุณสรเสริญ-คุณศิริพร เจริญกุล	๑,๕๐๐.-
คุณไข่มวงวน-คุณแอนนี่ แซ่ซ้อ	๑,๕๐๐.-	คุณสุชิน-คุณอุ๋นใจ ฉายะบุระกุล	๑,๐๐๐.-
คุณชาดา บุญสูง	๑,๐๐๐.-	คุณสอหวน ดันติวิวัฒน์	๑,๐๐๐.-
คุณธวัชชัย-คุณสดสี ฟุ้งลัดดา	๑,๐๐๐.-	คุณทวี-คุณจุไร โลหะกุล	๑,๐๐๐.-
คุณอาภา-คุณสมสนิห์ เอื้อวำรุง	๑,๐๐๐.-	คุณจิตติ - คุณพระณี กุลวานิช	๑,๐๐๐.-
คุณจินตนา-คุณโอภาส สดคมขำ	๑,๐๐๐.-	คุณมณี แซ่ซ้อ	๑,๐๐๐.-
พ.ญ.ทวีศิริ วัฒนศิริ	๕๐๐.-	คุณบุญทรง เจริญกุล	๕๐๐.-
คุณชวี ติรณอมรวงศ์	๕๐๐.-	คุณมลธิ์ภักดิ์ คำสกุล (อุทิศให้ท่านมารดา ปู่ย่า ตายาย)	๕๐๐.-
คุณเป็กเหลียน เอื้อวพานิช	๕๐๐.-	คุณอรรธรณ ดันตาวินทยากุล	๕๐๐.-
คุณเลียว แซ่ตัน	๕๐๐.-	คุณอรรธรณ วงศ์พานิช	๕๐๐.-
คุณสิด ไซ่สกุล	๕๐๐.-	คุณเจื่อน ดันภิบาล	๕๐๐.-
คุณมณฑา ฤกษ์วิเศษ (อุทิศให้นายสนอง ฤกษ์วิเศษ)	๕๐๐.-	คุณโง่งงั่ว ตรีบำรุง (อุทิศให้นายสกล ตรีบำรุง)	๕๐๐.-
คุณวาทิ โลหะกุล	๕๐๐.-	คุณบรรจง-คุณวันทนี เกียรติชัยประสพ	๕๐๐.-
คุณเบญญาภา เจริญกุล	๕๐๐.-	คุณดวน ย่งกิม	๕๐๐.-
คุณวินิจ พิศลบุนทร	๓๐๐.-	คุณอุษา ดันสกุล	๒๐๐.-
คุณประยูร พฤกษ์วิวัฒน์	๒๐๐.-	คุณประภา กุลจรรยาวิวัฒน์	๒๐๐.-
คุณชุมสาย ดันภิบาล	๒๐๐.-	คุณเจ็กสี ลิมเจริญ	๑๐๐.-
คุณเพ็กหงา จิ่งสกุล	๑๐๐.-	คุณบุญศรี ศิริกุล	๑๐๐.-
คุณวรรณ อ่องแสง	๑๐๐.-	คุณจันทร์ศรี สุตชา	๑๐๐.-
คุณปิ่นเกตุ สมสุขาวิกุล	๑๐๐.-	คุณณัฐกิจ สร้อยสุวรรณ	๑๐๐.-
คุณกตัญญู โกวินทา และครอบครัว	๑๐๐.-	คุณยายกัญ (สวนโมกขพลาราม)	๑๐๐.-
คุณอารณณ์ ณ ตะกั่วทุ่ง	๑๐๐.-	คุณล้วน สุคนธรส	๑๐๐.-
คุณสุพิศ ภิรมย์	๑๐๐.-	คุณสัวเหลียน แซ่หลิม	๕๐.-
คุณสุรารักษ์ แซ่หลิม		๕๐.-	

รายชื่อหนังสือ ขุดหมันล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธรูปค่าทอง	๔	๓๔	อภิมมยคาถา	๒	๖๒	ศุภโชคของความถูกต้อง	
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๖	อภิมมยคาถาประยุกต์	๒	๖๓	คือ นิพพาน	๑
๓	การงานคืออะไร?	๑	๓๗	อภิมมยคาถาให้ทำอะไรได้บ้าง	๒	๖๔	พระคุณของแม่	๑
๔	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑	๓๘	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๖๕	ประมวลรูปแบบแห่งสากล	
๕	ถึงที่ลี้ภัยสำหรับมนุษย์	๑	๓๙	คู่มืออ่านปณาสติกรรมา		๖๖	พรหมจรรย์	๑
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา			อย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๖๗	การศกยได้อำนาจของ	
๗	ปารุณ และธรรมะในฐานะ	๒	๔๐	การใช้ยานาปานสติให้เป็น	๒	๖๘	ระบบประสาท	๑
๘	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๑	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอภิมมยคา	๑	๖๙	คัมภีร์เหนือ	๑
๙	ชาติในปัจจุฉนุภาพ	๑	๔๒	อภิมมยคา กับ ต้นศิกภาพ	๑	๗๐	มนุษย์ท่ามกลางธรรมกับ	
๑๐	ทางออกที่ ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒	๔๓	พระรัตนตรัยที่ทันทั้งหลาย		๗๑	พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๑๑	การบวชคืออะไร?	๑		ยังไม่รู้จัก	๒	๗๒	ปางนุกรรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๑๒	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๔	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตร		๗๓	ต้นบุญโลก	๑
๑๓	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๕	ลักษณะจิตเป็นอภิมมย	๑	๗๔	ชีวิตคือการลงทุนเพื่อผล	
๑๔	อานาปานสติกรรมา	๑	๔๖	ปฏิหาริย์แห่งอภิมมยคา	๑	๗๕	อันตมุต	๑
๑๕	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา			๔๖		๗๖	ธรรมศาสตร์ในอันที่	
๑๖	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑		และอภิมมยคากับปัญหา		๗๗	จะสมบูรณ์ด้วยโลกได้	๑
๑๗	คุณพระไม่ตาย	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	๗๘	ความวิเวกเป็นสุข	
๑๘	คุณพระไม่ตายและภิกษุทำไหม?	๑	๔๗	พระพุทธรูปที่ทันใจไม่รู้จัก		๗๙	ความไม่ยึดมั่นเป็นสุข	๑
๑๙	ความวิเวก	๑		และอภิมมยคาความเป็นพยาน		๘๐	ธรรมศาสตร์ในการฝึกฝน	
๒๐	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑	๔๘	การเห็นพระพุทธรูปหรือองค์		๘๑	มารอันกับนัก	
๒๑	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑		จริง และพระพุทธรูปมีอยู่ใน		๘๒	พุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้	
๒๒	การก้าววิวัฒนาการแบบโบราณ	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑	๘๓	ศุภโชคของมนุษย์จะไปถึงได้	
๒๓	ประมวลปณาสติกรรมาที่ก่อน			๔๔		๘๔	คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๔	ธรรมศาสตร์ความ	๑	๔๕	วิถีชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๘๕	ถึงมาปฏิบัติด้วยใจได้อย่างไร	๑
๒๕	โลกอื่น	๑		๔๕		๘๖	การก้าววิวัฒนาการของภิกษุ	๑
๒๖	ความเกิดแห่งทุกข์ และ			๔๖		๘๗	พระพุทธรูปหรือองค์จริง คือ	
๒๗	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๔๗	เลิกอายและก้าวมาอยู่กับอภิมมยคา	๒	๘๘	พระธรรม - เห็นปัจจุฉนุภาพ	
๒๘	นิรันดร์	๒		๔๘		๘๙	คือ เห็นพระพุทธรูป	๑
๒๙	วันศุกร์	๑	๔๙	อภิมมยคาของการเกิดอายุ	๑	๙๐	มาร	๑
๓๐	แผ่นดินทองที่รองรับด้วย			๔๙		๙๑	ธรรมศาสตร์ในการปฏิบัติ	๑
๓๑	แผ่นดินธรรม	๑		๔๙		๙๒	ธรรมศาสตร์ในการฝึกฝน	
๓๒	เมื่อพอลงในหนทางที่ ทำแล้ว			๔๙		๙๓	วิวัฒนาการของจิต	
๓๓	กว่าที่ ทำแล้ว อยุ่ ณ			๔๙		๙๔	หัวใจพระธรรม	๑
๓๔	ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวเอง			๔๙		๙๕	อภิมมยคา	๑
๓๕	ก็รู้ว่าตนควรจะมีความดีอะไร	๑		๔๙		๙๖	ความทุกข์	๑
๓๖	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๔๙	อภิมมยคาแห่งที่ควรระวัง		๙๗	ธรรมศาสตร์ เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
๓๗	ธรรมะคือความจริง	๑		๔๙		๙๘	การปฏิบัติธรรมะกับพระธรรม	๑
๓๘	ศุภโชคของจิต กับ เสน่ห์ของศุภ	๑		๔๙		๙๙	การปฏิบัติธรรมะกับพระธรรม	๑
๓๙	กระแสน้ำของจิตเป็นสิ่งที่ต้องระวัง	๑		๔๙		๑๐๐	การปฏิบัติธรรมะกับพระธรรม	๑
๔๐	สิ่งแรกที่จะต้องระวังก็คือ			๔๙		๑๐๑	ธรรมศาสตร์ในการปฏิบัติ	๑
๔๑	ความทุกข์	๑		๔๙		๑๐๒	อภิมมยคาในฐานะหัวใจ	
๔๒	การเห็นความเห็นแก่ตัวคือธรรมะ	๑		๔๙		๑๐๓	แห่งพระพุทธรูป	๑
๔๓	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๔	หัวใจพระธรรม	๑
๔๔	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๕	อภิมมยคา	๑
๔๕	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๖	อภิมมยคา	๑
๔๖	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๗	อภิมมยคา	๑
๔๗	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๘	อภิมมยคา	๑
๔๘	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๐๙	อภิมมยคา	๑
๔๙	ชีวิต คืออันที่แท้จริง	๑		๔๙		๑๑๐	อภิมมยคา	๑

ลักษณะแห่งธัมมิกภาพ

- ลักษณะของธรรมศาสตร์ วิธีใช้ และผลที่เกิดขึ้น ต้องประกอบด้วยธรรม.
- ธัมมิกะ แปลว่า ประกอบอยู่ด้วยธรรม.
- เมื่อประกอบอยู่ด้วยธรรมแล้ว ก็มีความถูกต้อง เป็นมัชฌิมา.
- เมื่อมีมัชฌิมาปฏิบัติ ก็ไม่มีการเพ้อ การกดขี่ การบังคับ มีแต่การชักจูงเกลี้ยกล่อม.
- เพราะประกอบอยู่ด้วยธรรม จึงไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ส่วนรวม, เห็นว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อน เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน.
- ไม่มีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่าธรรม ดังนั้นกฎของธรรมชาติคืออิปโดยที่สูงสุดแท้จริง.
- ธรรมาธิปโดย เป็นที่พึ่งที่แท้จริงของโลก ส่วนกิเลสาธิปโดยนั้นตรงกันข้าม.
- โลกกำลังมีแต่กิเลสาธิปโดย ฉะนั้นจึงยากที่จะมีสันติภาพ.
- พระพุทธเจ้ามีอุดมคติเป็นสังคมนิยม ธัมมิกสังคมนิยม แต่ในการปฏิบัติงานท่านเป็นเผด็จการ เผด็จการของพระธรรม.
- ธัมมิกสังคมนิยมโดยเผด็จการ เป็นระบบที่เหมาะสมและได้ผลเร็วในการปกครองและการเมือง.
- ทางรอดของมนุษย์ คือ เอาธรรมะเป็นที่พึ่ง เอาธรรมะมาคุ้มครองโลก.
- พุทธศิลป์ ไม่ได้อยู่ที่พระพุทธรูป โบสถ์วิหาร แต่อยู่ที่การทำกาย วาจา ใจ ให้งดงามด้วยธรรม.
- เป็นความเชื่อของมนุษย์ ว่าในอนาคตอันยาวไกลข้างหน้า จะมีความสมบูรณ์ทั้งทางฝ่ายวัตถุและจิตใจถึงที่สุด; ถ้าในพุทธศาสนาก็คือในศาสนาของพระศรีอารีย.